

Methodology of working with texts based on pictures and illustrations

Yusupova Umida Zayniddin qizi

Student, Andijan State Pedagogical Institute

Abstract:

This article discusses the methodology of teaching texts through pictures and illustrations in primary school reading lessons. It analyzes how visual materials help students understand text content, enrich imagination, develop logical and creative thinking, and increase motivation to read. The paper also highlights the effectiveness of activities such as question-and-answer tasks, storytelling based on illustrations, sequencing events, and creative exercises in improving text comprehension.

Keywords

pictures, illustrations, text-based learning, reading lessons, reading literacy, visual learning, creative thinking, interactive methods.

Rasm va ilustratsiyalar asosida matn ustida ishlash metodikasi.

Andijon davlat pedagogika inisituti talbasi

Yusupova Umida Zayniddin qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'qish darslarida rasm va ilustratsiyalar asosida matn ustida ishlash metodikasi yoritilgan. Rasimli materiallardan foydalanish orqali o'quvchilarning matn mazmunini anglash, tasavvurini boyitish, mantiqiy va ijodiy fikrlashini rivojlantirish hamda o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish yo'llari tahlil qilingan. Shuningdek, ilustratsiyalar asosida savol-javob, hikoya tuzish, voqealarni ketma-ketlikda tiklash va ijodiy topshiriqlarni tashkil etishning ta'lim samaradorligiga ta'siri asoslab berilgan.

Аннотация: В статье рассматривается методика работы с текстом на основе рисунков и иллюстраций на уроках чтения в начальных классах. Проанализированы возможности использования наглядных материалов для

"KELAJAK TEKNOLOGIYALARI VA SUN'IY INTELLEKT"
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-4, 2026

формирования понимания содержания текста, развития воображения, логического и творческого мышления, а также повышения интереса учащихся к чтению. Особое внимание уделено вопросам организации беседы по иллюстрациям, составления рассказов, восстановления последовательности событий и выполнения творческих заданий.

Kalit soʻzlar: rasm, ilustratsiya, matn ustida ishlash, oʻqish darsi, oʻqish savodxonligi, vizual taʼlim, ijodiy fikrlash, interfaol metodlar.

Ключевые слова: рисунок, иллюстрация, работа с текстом, урок чтения, читательская грамотность, визуальное обучение, творческое мышление, интерактивные методы.

Kirish

Boshlangʻich taʼlimda oʻqish darslarining asosiy maqsadi oʻquvchilarda ongli oʻqish, matn mazmunini toʻgʻri anglash va oʻqilgan material asosida mustaqil fikr yuritish koʻnikmalarini shakllantirishdan iborat. Bu jarayonda koʻrgazmalilik tamoyili muhim oʻrin tutadi. Ayniqsa, rasm va ilustratsiyalardan foydalanish oʻquvchilarning matnni osonroq tushunishiga, voqea-hodisalarni tasavvur qilishiga hamda matn mazmunini chuqurroq oʻzlashtirishiga yordam beradi. Vizual materiallar kichik yoshdagi oʻquvchilarning psixologik xususiyatlariga mos boʻlib, ularning diqqatini jalb qiladi, darsga qiziqishini oshiradi va faol ishtirok etishga undaydi.

Bugungi kunda taʼlim jarayonida rasm va ilustratsiyalar nafaqat koʻrgazmali vosita, balki oʻquvchilarning oʻqish savodxonligini, nutqiy kompetensiyasini, mantiqiy va ijodiy fikrlashini rivojlantiruvchi samarali pedagogik vosita sifatida eʼtirof etilmoqda. Shu sababli boshlangʻich sinf oʻqituvchisi matn ustida ishlashda vizual materiallardan maqsadli va metodik jihatdan toʻgʻri foydalanishi zarur.

Rasm va ilustratsiyalar asosida matn ustida ishlash metodikasi

"KELAJAK TEKNOLOGIYALARI VA SUN'IY INTELLEKT"
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-4, 2026

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun matnni tushunishda vizual idrok muhim ahamiyatga ega. Rasm va ilustratsiyalar matndagi voqealarni ko'z oldiga keltirishga, qahramonlarni tasavvur qilishga va voqealar o'rtasidagi bog'liqlikni anglashga yordam beradi. Ayniqsa, badiiy matnlarni o'rganishda sifatli ilustratsiyalar o'quvchilarning matnga bo'lgan qiziqishini oshirib, o'qish jarayonini yanada mazmunli qiladi.

Matn bilan ishlashni tashkil etishda avvalo ilustratsiyalarni kuzatish va tahlil qilish tavsiya etiladi. O'qituvchi o'quvchilarga rasmni diqqat bilan kuzatishni, undagi qahramonlar, predmetlar, voqea joyi va harakatlarni aniqlashni taklif etadi. "Rasmda kimlar tasvirlangan?", "Voqea qayerda sodir bo'lmoqda?", "Qahramonlarning kayfiyatini qanday baholaysiz?" kabi savollar orqali o'quvchilarning kuzatuvchanligi va mantiqiy fikrlashi rivojlantiriladi. Rasm asosida **taxmin qilish metodi** ham samarali hisoblanadi. O'quvchilarga matn o'qilmasdan oldin ilustratsiya ko'rsatiladi va ular rasm asosida matn mazmunini taxmin qiladilar. Bu usul bolalarning tasavvurini kengaytiradi, darsga qiziqishini kuchaytiradi hamda o'qishga ichki motivatsiyani shakllantiradi. Matn o'qilgach, taxminlar haqiqiy mazmun bilan taqqoslanadi va xatolar muhokama qilinadi.

Matnni o'zlashtirishda **rasm asosida hikoya tuzish** metodi ham keng qo'llaniladi. O'quvchilar ilustratsiyaga qarab voqealarni izchil bayon qiladilar, qahramonlarning harakatlariga tavsif beradilar va o'z tasavvurlari asosida hikoya yaratadilar. Bu metod o'quvchilarning og'zaki nutqini, lug'at boyligini va fikrni mantiqiy bayon qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Yana bir samarali usul – **rasmlar ketma-ketligi asosida voqealarni tiklash** metodidir. O'quvchilarga bir nechta ilustratsiyalar aralash holda taqdim etiladi va ular voqealar ketma-ketligini aniqlaydilar. So'ng ushbu ketma-ketlik asosida matnni qayta hikoya qiladilar yoki yangi matn tuzadilar. Bunday mashqlar o'quvchilarda sabab-oqibat munosabatlarini anglash va izchil fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi.

“KELAJAK TEXNOLOGIYALARI VA SUN’IY INTELLEKT”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-4, 2026

Rasm va ilustratsiyalar ijodiy topshiriqlar bilan uygʻunlashtirilganda yanada yuqori natija beradi. Masalan, oʻquvchilarga matnga yangi ilustratsiya chizish, qahramon obrazini tasvirlash, komiks yaratish yoki voqeaga mos yangi yakun rasmini tayyorlash vazifalari berilishi mumkin. Bu topshiriqlar oʻquvchilarning tasviriy tafakkurini, estetik didini va ijodkorligini rivojlantiradi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari rasm va ilustratsiyalar asosida ishlash imkoniyatlarini yanada kengaytirmoqda. Interaktiv doskalar, elektron darsliklar, animatsiyalar, multimediali taqdimotlar va raqamli ilustratsiyalar yordamida oʻquvchilar matn mazmunini nafaqat oʻqish, balki koʻrish va tahlil qilish orqali ham oʻzlashtiradilar. Bu esa oʻqish jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Oʻqituvchi rasm va ilustratsiyalarni tanlashda ularning mazmuni matnga mos boʻlishiga, yosh xususiyatlariga javob berishiga, estetik jihatdan sifatli va tushunarli boʻlishiga eʼtibor qaratishi lozim. Shuningdek, vizual materiallar oʻquvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy faoliyatini ragʻbatlantiradigan topshiriqlar bilan boyitilishi kerak. Umuman olganda, rasm va ilustratsiyalar asosida matn ustida ishlash metodikasi boshlangʻich sinf oʻquvchilarining matnni tushunish kompetensiyasini rivojlantirish, oʻqish savodxonligini oshirish, ogʻzaki va yozma nutqini boyitish hamda ijodiy fikrlashini shakllantirishda muhim oʻrin tutadi. Mazkur metodlardan tizimli foydalanish darslarning samaradorligini oshiradi va oʻquvchilarning kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi Oʻzbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2022. – 416 b.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab taʼlimi vazirligi. Boshlangʻich taʼlim fanlari boʻyicha Milliy oʻquv dasturi. – Toshkent, 2022.
3. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Umumiy oʻrta taʼlimning davlat taʼlim standarti. – Toshkent, 2022.

“KELAJAK TEXNOLOGIYALARI VA SUN’IY INTELLEKT”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-4, 2026

4. G‘afforova T., Nurullayeva Sh. O‘qish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Noshir, 2022.
6. Ro‘ziyeva D., Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2019.
7. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2008.
8. Mayer R.E. Multimedia Learning. 3rd ed. – New York: Cambridge University Press, 2021.
9. Paivio A. Mind and Its Evolution: A Dual Coding Theoretical Approach. – Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2007.
10. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. – Paris: OECD Publishing, 2023.
11. PIRLS International Study Center. PIRLS 2021 Assessment Frameworks. – Amsterdam: IEA, 2021.
12. Bruner J.S. The Process of Education. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960.
13. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
14. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education – A Tool on Whose Terms? – Paris: UNESCO, 2023.
15. □ Tomlinson C.A. How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms. 3rd ed. – Alexandria, VA: ASCD, 2017.